MINORITATEA ROMÂNĂ DIN SERBIA

ŞI DREPTUL LA EDUCAŢIE ÎN LIMBA MATERNĂ

THE ROMANIAN MINORITY FROM SERBIA AND THE RIGHT TO EDUCATION IN THE MOTHER TONGUE

TEODOR MIHAELA
Postdoctorand
Institutul de Economie Mondială - Academia Română
E-mail: teodor_mihaela@yahoo.com

Rezumat: *Pentru a stabili relaţia dintre educaţia în limba maternă, identitate şi securitate societală şi pentru a conferi un caracter exploratoriu proiectului am propus o aplicaţie practică: analiza politicii şi practicilor educaţionale privind minoritatea română din Serbia în perioada 2012-2015. După realizarea diagnozei comunităţii româneşti din Serbia prin evaluarea contextului istoric de formare a acestei comunităţi, a evoluţiei socio-demografice şi a datelor socio-lingvistice, propun în acest studiu analiza problemei dreptului la educaţie în limba maternă a comunităţii româneşti din Serbia (Voivodina şi Timoc). Scopul final al acestui studiu este cel de a fi integrat în raportul stiinţific asupra progreselor realizate de Serbia în perioada 2012-2015, în calitate de stat candidat, în privinţa protecţiei drepturilor minorităţii româneşti, cu accent pe asigurarea dreptului la educaţie în limba maternă. În acest context mă voi referi la actorii implicaţi în determinarea practicilor educaţionale privind introducerea cursurilor de limbă maternă în Serbia de Nord-Est (Timoc), după momentul acceptării candidaturii Serbiei la statutul de ţară membră a Uniunii Europene (martie 2012).*

Cuvinte-cheie: *educaţie în limba maternă, identitate, minoritate, practici educaţionale, securitate societală, integrare europeană*

Abstract: *In order to provide the relationship between education, identity and societal security and to give an exploratory dimension to my research project, I propose a case study: the analysis of educational policy and practices regarding the Romanian minority in Serbia, between 2012 and 2015. The legal framework is crucial for the protection of human rights, but more important is the implementation of the legislation or educational practices. The status of minorities in Serbia has been continually monitored by international organisations as EU and OSCE, as well as local non-governmental organisations. Despite the Serbia's progress in this area, with the creation of a complex legal framework, the protection and implementation of human rights in society are still far from accomplishment. In this context, the aim of this paper is to uncover Serbia's progress towards minorities rights protection in a scientific, well-documented report, using a case study: the protection of Romanian minority rights, especially the right to education in mother tongue, practices implemented in 2012-2015 period.*

Key-words: *societal security, education in mother tongue, identity, minorities, educational practices, European integration*

1. Introducere

Răspândiţi în întreaga Peninsulă Balcanică, din imediata vecinătate a Dunării, reprezentanţii *romanităţii balcanice* au trăit şi trăiesc în comunităţi mai mult sau mai puţin numeroase (Marinković, 2006, p. 73), acesta fiind şi cazul comunităţii româneşti din Serbia unde, alături de sârbi, trăiesc mai multe minorităţi naţionale. Conform datelor statistice, mai semnificative ca număr sunt următoarele minorităţi naţionale: albaneză, maghiară, bosniacă, romă, croată, slovacă, bulgară, română şi „vlahă" (*Recensământul populaţiei din Serbia,* octombrie 2011).

Autorităţile sârbe recunosc existenţa atât a minorităţii naţionale române, cât şi a aşa-zisei minorităţi naţionale „vlahe", în pofida oricăror evidenţe istorice, minorităţi ce trăiesc atât în Voivodina, cât şi în Serbia de Nord-Est (Timoc) şi formează comunitatea românească din Serbia. Potrivit datelor furnizate de documentele ultimului recensământ, comunitatea românească din Serbia, împărţită artificial în români şi „vlahi", numără 29.332 de români şi 35.330 de „vlahi" (*Recensământul populaţiei din Serbia* din octombrie 2011). Numărul românilor/„vlahilor" din Serbia este cu mult redus în datele statistice oficiale. Potrivit statisticilor neoficiale ale organizaţiilor româneşti din Serbia, numărul real al „vlahilor"/ românilor din Timoc ar fi de peste 300.000. Astfel, în contextul recensământului din octombrie 2011, Vasile Barbu, membru al Consiliului Naţional al Minorităţii Naţionale Române, declara că „la recensământul din 2002 în provincia autonomă Voivodina, un numar de 38.000 de persoane şi-au făcut publică apartenenţa la minoritatea română, iar în Serbia de nord-est unde, conform statisticilor neoficiale, există peste 300.000 de români, numai 4.500" (Barbu, 2011).

Cu toate că sunt în continuă scădere – o scădere artificială – românii din Serbia au reuşit să-şi păstreze până astăzi identitatea cu *ajutorul limbii şi al credinţei*. Evoluţia istorică a celor două regiuni din Serbia unde locuiesc românii/„vlahii", Voivodina şi Timoc, a făcut ca minoritatea română să cunoască destine diferite, fapt subliniat şi de ministrul Bogdan Aurescu într-un discurs din 2012, moment în care a fost readusă în discuţiile bilaterale şi pe agenda Uniunii Europene problema nerespectării drepturilor minorităţii româneşti din Serbia. În acest studiu propun analiza problemei dreptului la educaţie în limba maternă a comunităţii româneşti din Serbia (Voivodina şi Timoc), făcând referire la momentele principale şi la actorii implicaţi în determinarea practicilor educaţionale privind introducerea cursurilor de limbă maternă în Serbia de Nord-Est (Timoc), după momentul acceptării candidaturii Serbiei la statutul de ţară membră a Uniunii Europene (martie 2012).

Principalul actor intern este, alături de statul sârb, însăşi minoritatea română din Serbia, care este şi obiectul politicilor şi practicilor educaţionale. Denumiţi *vlah/valah* sau *vlas,* chiar dacă aceştia de-a lungul timpului n-au purtat alt nume distinct, în afara celui de „*rumân*" sau „*român*", termeni folosiţi şi astăzi de către românii din Serbia, pentru a se identifica (Sandu Timoc, 1996, p. 2). Principala revendicare a minorităţii române din Serbia a fost „garantarea drepturilor culturale modeste, misiune care să asigure dezvoltarea valorilor lingvistice, folclorice, etnografice, literare, religioase, cu tot ce este legat de virtuţile romanităţii orientale" (Marola, 2013, p. 264 şi Gherman, 2003, p. 467).

2. Minoritatea română şi dreptul la educaţie în limba maternă până în martie 2012

În timp ce românii din Voivodina (Banatul sârbesc) s-au bucurat – cel puţin la nivel de politică oficială – de toate drepturile asigurate minorităţilor naţionale, fiind recunoscuţi ca atare, românii din Valea Timocului s-au aflat întotdeauna într-o situaţie complicată. Aceştia nu au fost recunoscuţi mult timp ca minoritate naţională, fiind astfel lipsiţi de toate drepturile ce derivă din această recunoaştere. În iulie 2007, *recunoaşterea* – sau mai bine spus un prim pas spre o falsă acceptare a românilor timoceni ca minoritate naţională română – a venit odată cu aprobarea de către Guvernul de la Belgrad a înfiinţării Consiliului Naţional al Vlahilor (Rumânilor) din Serbia (Chifor, 2007). Consiliul Naţional al Vlahilor a fost constituit în 2006 modelul celorlalte minorităţi naţionale, dar nu a fost recunoscut decât în contextul noului guvern de la Belgrad, condus de Vojislav Kostunica, în cabinetul căruia au intrat şi reprezentanţi ai Partidul Democrat, susţinut în alegeri de românii/ „vlahii" din Timoc (de Federaţia Rumânilor din Serbia condusă de Predrag Balaşevici) (Chifor, 2007).

Cristea Sandu Timoc (1996, p. 4) explică astfel politica autorităţilor sârbe faţă de românii din Timoc: „Folosindu-se de termenul de *vlah,* utilizat în epoca medievală de către slavi pentru desemnarea tuturor românilor şi cu care unii locuitori ai zonei se identifică, recunoaşterea s-a făcut la nivel de *minoritate vlahă cu limba maternă română*, şi nu de minoritate română. S-a încearcat în acest fel o diferenţiere de minoritatea românească din Voivodina, urmărindu-se totodată şi diminuarea influenţelor etno-culturale şi politice româneşti în regiune."

Acceaşi diferenţă se observă şi în ceea ce priveşte asigurarea dreptului românilor din Serbia la educaţie în limba maternă. În Voivodina există învăţământ public cu predare în limba română, în timp ce în Timoc (Serbia de N-E), vlahii/românii nu beneficiază, la nici un nivel, de educaţie în limba maternă (Dolha, 2014). Nici în Voivodina, nici în Timoc nu există învăţământ privat cu predare în limba română. În învăţământul superior se poate studia şi în limba română doar la secţia română a filialei din Vârşeţ al Facultăţii pentru Învăţători din Belgrad, la Şcoala Superioară pentru Educatori din Vârşeţ şi la catedrele de limba şi literatura română ale Facultăţii de Filosofie din cadrul Universităţii din Novi Sad şi ale Facultăţii de Filologie din cadrul Universităţii din Belgrad (Dolha, 2014).

Implicit, în iulie 2007 odată cu recunoaşterea Consiliului Naţional al Vlahilor (Rumânilor), *limba română a fost acceptată* – sau aşa s-a lăsat a se înţelege – *ca fiind limba maternă a românilor din Timoc.* Conform legii, decizia guvernului de la Belgrad trebuia urmată de posibilitatea predării limbii române în şcolile din Serbia de Est, unde românii timoceni erau majoritari, fapt solicitat imediat de reprezentanţii comunităţii româneşti.

În conformitate cu prevederile legale din *Constituţia Serbiei* (2006) şi cele din *Legea privind protecţia drepturilor şi libertăţilor minorităţilor naţionale* (2002), reprezentanţii comunităţii româneşti au solicitat Ministerului Educaţiei din Serbia introducerea limbii române cu elemente de cultură naţională în şcolile cu populaţie românească din Timoc. Cu toate acestea, la 24 septembrie 2007 a fost respinsă cererea de deschidere a claselor cu predare în limba română în şcolile Timoc, la Brestovac-Bor, Slatina-Bor şi Ranovac, existând o rezistenţă serioasă din partea autorităţilor locale şi din partea conducerilor unora dintre şcoli (Dolha, 2014). Urmare a atitudinii negative a Ministerului Educaţiei Republicii Serbia şi a

administraţiilor şcolare sârbe de pe plan local, în anul şcolar 2009-2010, nu s-a putut realiza deschiderea cursurilor de limba română din şcolile publice din Timoc.

În acest context şi pe fondul efortului Serbiei de a depăşi orice dificultăţi în procesul de negociere a integrării europene, au intrat în scenă trei actori externi implicaţi în determinarea practicilor educaţionale privind introducerea cursurilor de limbă maternă în Serbia de Nord-Est (Timoc): România, ca stat de apartenenţă al minorităţii române din Serbia cu drept de intervenţie în sprijinul acesteia; Comisia Europeană şi Înaltul Comisar OSCE pentru Minorităţi Naţionale, cu rol de observatori şi cu drept de monitorizare a eforturilor Serbiei pentru respectarea principiilor protecţiei minorităţilor, în conformitate cu standardele UE.

Potrivit declaraţiilor ministrului Bogdan Aurescu (2012), interesul României pentru asigurarea la standard european a drepturilor persoanelor aparţinând minorităţii române din Serbia reprezintă o constantă a diplomaţiei româneşti. În anul 2002, România şi R. F. Iugoslavia au negociat şi semnat Acordul privind cooperarea în domeniul protecţiei minorităţilor naţionale, document care defineşte aria de preocupări în acest domeniu al celor două părţi (Comunicat de presă, 2 martie 2012). România şi Serbia s-au angajat să conlucreze pentru protejarea şi afirmarea drepturilor specifice ale tuturor persoanelor care îşi asumă limba, tradiţiile, cultura şi spiritualitatea română, respectiv sârbă din cele două ţări. Documentul, semnat în 2002 şi intrat în vigoare în anul 2004, prevedea instituirea unei Comisii mixte româno-sârbe care să analizeze şi să rezolve solicitările punctuale ale etnicilor români din Serbia, respectiv sârbi din România (Comunicat de presă, 2 martie 2012). Comisia mixtă s-a putut reuni într-o primă sesiune tehnică abia în anul 2009, la insistenţele României.

În 2010, în pofida demersurilor repetate ale Ambasadorului României la Belgrad, conducerea Ministerului Educaţiei Republicii Serbia a refuzat organizarea unei întrevederi în care să fie discutată situaţia nesatisfăcătoare existentă în procesul de învăţământ în limba română pentru etnicii români din Voivodina şi mai ales din Timoc.

Minoritatea română din Serbia a rămas un subiect constant de dialog pe agenda bilaterală. Întâlnirea plenară a Comisiei Mixte a avut loc în luna mai 2011, dar fără a se încheia un document oficial. Protocolul nu a putut fi convenit până în seara zilei de 29 februarie 2012, chiar dacă reprezentanţi ai celor două delegaţii s-au întâlnit de mai multe ori în a doua parte a anului 2011, inclusiv în lunile octombrie şi noiembrie 2011, în sesiuni de lucru de mai multe zile (Comunicat de presă, 2 martie 2012).

3. Momentul 1 martie 2012: Protocolul celei de-a doua sesiuni a Comisiei Mixte România – Republica Serbia pentru Protecţia Minorităţilor Naţionale

Serbia şi-a depus candidatura pentru aderarea la Uniunea Europeană în decembrie 2009 şi a primit statut de candidat în martie 2012, după ce Belgrad şi Pristina au ajuns la un acord privind reprezentarea regională a Kosovo. În acest context, în lipsa unui angajament ferm al Serbiei faţă de îmbunătăţirea situaţiei minorităţii române, România îşi exprimase în primă instanţă, rezervele faţă de acordarea statutului de candidat. Apoi a optat pentru introducerea unor garanţii în ceea ce priveşte negocierea drastică a capitolului 23 din tratatul de aderare, şi implicit o atenţie specială acordată problemei drepturilor minorităţilor în contextul procesului de integrare a Serbiei.

După ce au demarat demarat negocierile de aderare cu Serbia, UE a transmis că, în afară de normalizarea relaţiilor cu Kosovo, capitolele 23 şi 24 vor fi prioritare, iar succesul negocierilor se leagă de progresul în aplicarea prescripţiilor şi a standardelor care derivă din aceste capitole. Capitolul 23 (criteriile politice) se referă la reformele în domeniul justiţiei, politica anticorupţie, drepturile fundamentale şi drepturile cetăţenilor UE. În domeniul drepturilor fundamentale se urmăreşte o mai bună protecţie a drepturilor omului, inclusiv a drepturilor minorităţilor naţionale. Astfel, Serbia este nevoită să facă eforturi în ceea ce priveşte îmbunătăţirea politicilor faţă de minorităţi.

În acest context, la 1 martie 2012, în marja Consiliului European de la Bruxelles, s-a semnat, de către reprezentanţii permanenţi ai României şi Serbiei la UE, Protocolul celei de-a doua sesiuni a Comisiei Mixte România – Republica Serbia pentru Protecţia Minorităţilor Naţionale. Potrivit comunicatului de pe site-ul MAE (martie, 2012), semnarea protocolului este rezultatul demersurilor repetate şi insistente ale României pentru stipularea unor măsuri concrete de protejare a drepturilor şi identităţii persoanelor aparţinând minorităţii române din Republica Serbia, inclusiv a persoanelor aparţinând acestei minorităţi din Valea Timocului.

Documentul conţine angajamente concrete în vederea protejării drepturilor persoanelor aparţinând minorităţilor naţionale, care variază de la reprezentarea parlamentară a minorităţilor, la autorizaţiile de construire a unor biserici sau asigurarea dreptului la educaţie în limba maternă. Protocolul precizează expres asumarea de către Serbia a conexiunii dintre aderarea la UE a acestui stat şi criteriile politice de aderare de la Copenhaga, care includ şi protecţia minorităţilor naţionale. Astfel se prevede că Republica Serbia, în procesul de aderare la UE, se angajează să respecte şi să aplice criteriile politice de la Copenhaga, inclusiv în ce priveşte protecţia minorităţilor aparţinând minorităţilor naţionale, în conformitate cu instrumentele internaţionale regionale şi bilaterale relevante pe care le-a ratificat (Comunicat de presă, MAE, 2 martie 2012).

Părţile au fost de acord să includă recomandări destinate ameliorării situaţiei minorităţii române *de pe tot teritoriul* Serbiei cum ar fi necesitatea asigurării posibilităţii de utilizare a limbii române în mod curent în Timoc sau îndreptarea deficienţelor înregistrate în ceea ce priveşte accesul la mijloacele de informare mass-media în limba română, angajarea în administraţie, problematica proprietăţilor comunităţii române, precum şi dreptul la serviciu religios şi libera practica a cultului în limba maternă pentru românii din Valea Timocului.

Documentul a fost semnat în marja Consiliului European care a decis acordarea pentru R. Serbia a statutului de candidat la integrarea în UE. Cu acest prilej ţara noastră a prezentat o Declaraţie prin care a subliniat necesitatea obţinerii unor rezultate concrete şi rapide privind statutul minorităţilor din cele două ţări, cât şi implicarea Comisiei Europene şi a Înaltului Reprezentant al OSCE pentru minorităţile naţionale, în monitorizarea eforturilor Serbiei pentru respectarea principiilor protecţiei minorităţilor în conformitate cu standardele Uniunii Europene (Comunicat de presă, MAE, 2 martie 2012).

Secretarul de stat Bogdan Aurescu, în calitate de co-preşedinte al Comisiei Mixte România – Republica Serbia pentru protecţia minorităţilor naţionale, a avut, în perioada 28 februarie – 1 martie 2013, la Haga, o a doua rundă de discuţii bilaterale cu partea sârbă pentru implementarea Protocolului Comisiei, semnat la 1 martie 2012, la Bruxelles, precum şi a

măsurilor convenite cu ocazia primei runde de consultări informale de la Haga, din perioada 22-23 octombrie 2012 (Comunicat de Presă, MAE, octombrie 2012).

În ceea ce priveşte accesul la educaţie şi la serviciu religios în limba română, delegaţia română a solicitat înregistrarea rapidă de progrese în aplicarea Protocolului din martie 2012. Astfel, pe lângă introducerea în programa şcolară a cursului de limbă şi cultură română începând cu anul şcolar 2012-2013, asumată de partea sârbă cu ocazia discuţiilor, partea română a cerut şi demararea rapidă a unor cursuri-pilot încă din acest semestru, astfel cum fusese convenit la prima rundă de consultări din octombrie 2012. De asemenea, şeful delegaţiei române a insistat pentru luarea în considerare a listelor de solicitări pentru astfel de cursuri, semnate de părinţii românilor din regiune, astfel încât acest proces să nu fie reluat în mod inutil (Dolha, 2013).

Întâlnirea a avut loc cu participarea Înaltului Comisar al OSCE pentru Minorităţi Naţionale, Knut Vollebaek, care a insitat ca partea sârbă să se angajeze ca în anul şcolar (2013-2014) să înceapă realmente studiului limbii române cu elemente de cultură naţională în şcolile din estul Serbiei şi să facă demersuri pentru a afla interesul real al elevilor şi să asigure toate cerinţele tehnice necesare pentru cursul de învăţare a limbii române cu elemente de cultură naţională (Dolha, 2013). Delegaţia sârbă s-a angajat la punerea în aplicare a unor clase-pilot începând cu luna aprilie, urmând ca în urma manifestării interesului în acest sens din partea minorităţii române sa fie demarate cursuri ca parte a programei începând din toamna anului 2013 (Dolha, 2014).

Tot în septembrie 2013, Comisia Europeană a început examinarea analitică („screening") a armonizării de către Serbia a legislaţiei cu acquis-ul comunitar, pentru pregătirea primei conferinţe interguvernamentale privind aderarea Serbiei, stabilită după ce Consiliul va fi adoptat cadrul de negociere.

În Raportul de Screening (2013) şi în rapoartele de progres (2012, 2013, 2014) se stipulează că „Serbia îndeplineşte într-o măsură suficientă criteriile politice. În general, cadrul juridic pentru protecţia minorităţilor este în continuare respectat, însă rămâne de *consolidat punerea sa coerentă în aplicare pe întreg teritoriul ţării, în domenii precum educaţia, utilizarea limbilor, precum şi accesul la mass-media şi la servicii religioase în limbile minoritare*".

4. Minoritatea română din Serbia şi dreptul la educaţie în limba maternă în perioada 2012 - 2015

Serbia se angajase în martie 2012 să asigure dreptul la educaţie în limba maternă pentru comunitatea românească de pe întreg teritoriul. În primăvara şi vara anului 2012 au fost depuse sute de cereri semnate de părinţii copiilor români din şcolile din Timoc (Kladovo, Podgorac, Brestovac, Zajecear etc). Cu toate acestea nu s-a permis deschiderea cursurilor de limbă română, fapt reclamat de asociaţiile românilor timoceni.

În urma presiunilor Uniunii Europene, la 27 februarie 2013, Cancelaria Primului Ministru al Serbiei a emis o adresă prin care anunţa procedura de introducere a orelor de limbă română în Serbia de răsărit. În aceeaşi zi inspectoratul şcolar Zajecear cerea şcolilor din judeţele Bor şi Zajecear să facă o anchetă pentru a afla interesul copiilor pentru limba română. Ancheta

oficială s-a desfăşurat în martie 2013, 1617 de familii pronunţându-se pentru studierea limbii române ca limbă maternă începând din 1 septembrie 2013 (Dolha, 2014).

În septembrie 2013 celor 1617 elevi care aleseseră din martie limba română pentru noul an şcolar li s-a refuzat acest drept, fiind puşi să aleagă între limba maternă şi informatică. Abia la sfârşitul lunii noiembrie 2013, 400 elevi dintre cei 1617 au început studiul limbii române. În practică, cursurile de limbă română au fost ostrucţionate prin fixarea în orar la ore târzii descurajând participarea elevilor. Pretextul acestor practici a fost lipsa unui număr suficient de cadre didactice cauza acestui deficit fiind chiar modificărilor legislative din iulie 2013 (Dolha, 2014). Până în iulie 2013, legislaţia sârbă permitea celor care cunoşteau limba română din familie, să predea ore de limbă română. Din iulie 2013 orele de limbă română pot fi predate doar de profesori de limbă română acreditaţi (Dolha, 2014). În iulie 2013, Ministerul Educaţiei de la Belgrad a schimbat legislaţia, limitându-se astfel posibilitatea profesorilor şi învăţătorilor din zona Serbiei de răsărit care cunosc din familie limba română să poată preda abecedarul în limba română propriilor elevi. Conform acestei legislaţii, dintre sutele de profesori de etnie română din zonă nu îndeplineşte niciunul condiţiile pentru a preda abecedarul în limba română, iar Ministerul Educaţiei din Belgrad nu a organizat cursuri de perfecţionare cu aceşti profesori care cunosc doar din familie limba română.

Deficitul de cadre didactice cunoscătoare native ale limbii române se încadreaza între problemele semnalate de comunitatea românească din Voivodina. În acelaşi sens, în valea Timocului sunt semnalate probleme precum: riscul standardizării aşa-zisei limbi „vlahe" de către autorităţile sârbe şi inexistenţa învăţământului în limba română în Timoc. În acest context, Consiliul Europei publica la 11 iunie 2013 al doilea raport privind punerea în aplicare a Cartei europene a limbilor regionale sau minoritare în Serbia (Raport de progres, 2013) care prevede că „progresele recente înregistrate în ceea ce priveşte îmbunătăţirea situaţiei minorităţilor, inclusiv a romilor, trebuie să fie consolidate în continuare, în timp, inclusiv cu resurse financiare suplimentare".

În 2014, în iunie şi septembrie, s-au desfăşurat în unităţile de învăţamânt din Serbia de Răsărit două noi anchete şcolare pentru stabilirea numărului copiilor care vor putea studia limba română, existând posibilitatea includerii orelor de limba română în cadrul programului şcolar obişnuit, şi nu la finalul orelor, în condiţii improprii.

În contextul reformelor substanţiale, inclusiv din domeniul educaţiei, Raportul de progres din 2014 stipulează că „Serbia a înregistrat progrese considerabile în ceea ce priveşte îndeplinirea criteriilor politice legate de stabilitatea instituţiilor menite să asigure respectarea democraţiei, a statului de drept, a drepturilor omului şi protecţia minorităţilor, stabilite în cadrul Consiliului European de la Copenhaga din 1993, precum şi a condiţiilor prevăzute în cadrul Acordului de stabilizare şide asociere (ASA)". Cu ocazia prezentării şi adoptării Raportului de progres pe 2014, în plenul Comisiei, Ramona Bădescu a atras atenţia asupra importanţei implementării legislaţiei privind educaţia în limba maternă şi propus adoptarea unui amendament important în ceea ce priveşte gestionarea relaţiilor cu minorităţile naţionale de pe teritoriul Serbiei: „Incurajez angajamentul Serbiei referitor la elaborarea unui *plan de actiune concret privind pozitia minoritatilor nationale* in cadrul planului de actiune pentru capitolul 23 de negociere (*privind Sistemul judiciar si drepturile fundamentale*) (Bădescu, 2014). Pe acest

fond, Serbia spera să deschidă capitolele 23 şi 24 de negociere la începutul anului 2015, fapt nerealizat.

5. Concluzii

Sub presiunea Înaltului Comisar OSCE pentru Minorităţi Naţionale, dar şi la insistenţele tot mai mari ale României, autorităţile sârbe, au lăsat deoparte nenumăratele tergiversări şi promisiuni neonorate, şi se pare că a acceptat introducerea studiului limbii române, cu elemente de identitate culturală, în şcoli din zona Timocului, şi poate, în viitorul apropiat, introducerea acestei materii în programa şcolară.

„România a considerat întotdeauna că dialogul privind drepturile persoanelor aparţinând minorităţii române din Serbia se referă la toţi etnicii români, indiferent de etnonimul folosit în identificare: român, „rumân" sau „vlah", declara Bogdan Aurescu în octombrie 2012. În ceea ce priveşte practicile educaţionale privind asigurarea dreptului la educaţie în limba maternă, cutoate asigurările primite din partea autorităţilor sârbe, procesul de introducere în şcolile din Serbia de răsărit a limbii române cu elemente de cultură naţională s-a realizat parţial şi cu multe tergiversări, existând o rezistenţă serioasă din partea autorităţilor locale şi din partea conducerilor unora dintre şcoli. Mai mult, a fost încurajată crearea unei limbi „vlahe" separate de limba română, folosind caractere chirilice, pentru a sublinia diferenţele clare între români şi „vlahi" pe care le promovează politica oficială sârbă (Aurescu, 2012). Obiectivul demersurilor României este ca, la momentul aderarii Serbiei, comunitatea românească de pe întreg teritoriul Serbiei să beneficieze de drepturi similare cu cele pe care le au minorităţile naţionale din România iar aceste drepturi *să fie implementate cu adevărat, nu doar introduse în textele unor acorduri.*

Bibliografie

1. Aurescu, Bogdan – 2012 – *Discurs*, accesibil la http://www.balcanii.ro/2012/10/semnalele-transmise-de-noile-autoritati-de-la-belgrad-par-incurajatoare/
2. Acordul de stabilizare şi de asociere între C.E. şi Serbia – 2012 – accesibil la http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2012:136E:0027:0035:RO:PDF
3. Acordul între Guvernul României şi Guvernul Republicii Federale Iugoslavia privind cooperarea în domeniul protecţiei minorităţilor naţionale, din 4 noiembrie 2002. Accesibil la http://www.monitoruljuridic.ro
4. Barbu, Vasile - 4 octombrie 2011 - *Recensământ cu probleme în Serbia*, accesibil la http://www.rgnpress.ro/rgn_11/politic/3347-recensamant-cu-probleme-in-serbia.html
5. Bădescu, Ramona (2014), *Declaratie politica sustinuta în plenul Parlamentului European, referitoare la Raportul pe 2014 privind progresele înregistrate de Serbia în procesul de aderare,* accesibilă la http://www.ramona-manescu.ro/prezenta-serbiei-in-interiorul-granitelor-ue-reprezinta-o-garantie-si-pentru-minoritatea-romana/
6. Bîrsan C. – 2005 – Convenţia Europeană a Drepturilor Omului. Comentariu pe articole. Vol I Drepturi şi libertăţi. Bucureşti: C.H. Beck.
7. Carta europeană a limbilor regionale sau minoritare (1992) accesibilă la http://www.conventions.coe.int/Treaty/EN/Treaties/PDF/
8. Căluşer M. – 2008 – *Regimul drepturilor minorităţilor în Europa centrală şi de est*, în Salat Levente. Politici de integrare a minorităţilor naţionale din România. Aspecte legale şi instituţionale într-o perspectivă comparată. Cluj Napoca: CRDE, p. 31-47
9. Chifor, Vali - 17 august 2007 - *Vlahii din Serbia recunoscuţi ca minoritate naţională*, accesibil la http://www.bbc.co.uk/romanian/news/story/2007/08/070817_vlahi_serbia_minoritate.shtml

10. Comunicat de presă – Ministerul Afacerilor Externe - 2 martie 2012 - accesibil la http://www.mae.ro/node/12373.
11. Constituţia Republicii Serbia – 2006 – accesibilă la http://www.srbija.gov.rs/cinjenice_o_srbiji/ustav.php?change_lang=en
12. Convenţia-cadru pentru protecţia minorităţilor naţionale.Framework Convention for the Protection of National Minorities – 1994 – accesibilă la http://conventions.coe.int/Treaty/en/Treaties/Html/157.htm
13. Dolha, Viorel – 2013 – Romanian language in schools in Serbia, accesibil la http://www.timocpress.org/index.php/en/news-agency-5/info/1152-romanian-language-in-schools-in-serbia
14. Dolha, Viorel – 2014 – *Despre discriminarea românilor din serbia sau despre măsuri luate recent de serbia la nivel legislativ împotriva limbii române în timp ce mimează că depune eforturi pentru drepturile minorităţii române,* accesibil la http://www.ziaristionline.ro/2014/02/02/profesor-viorel-dolha-pentru-ziaristi-online-despre-dicriminarea-romanilor-din-serbia-limba-romana-prigonita-din-nou-de-statul-vecin-documentar/
15. Gherman, Ion – 2013 – *Românii din jurul României*, Ed. Vremea, Bucureşti.
16. Marinković Sorescu Annemarie – 2006 – *Cultura populară a românilor din Timoc – încercare de periodizare a cercetărilor etnologice*, în „Philologica Jassyensia", An II, Nr. 1, 2006, p. 73.
17. Marola, Victor – 2013 – *Comunităţile româneşti sud-dunărene*, în Revista Bistriţei XX3V54II/2013, pp. 354-369
18. *Legea privind protecţia drepturilor şi libertăţilor minorităţilor naţionale* – 2002 – accesibil la http://www.refworld.org/docid/4b5d97562.html
19. Recensământul populaţiei din octombrie 2011, Date statistice recensâmânt 2011 accesibile online la http://pod2.stat.gov.rs/ObjavljenePublikacije/Popis2011/Nacionalna%20pripadnost-Ethnicity.pdf
20. Rezoluţia Parlamentului European din 19 ianuarie 2011 referitoare la procesul de integrare europeană a Serbiei (2012/C 136 E/06). http://www.europarl.europa.eu/sides
21. Sandu Timoc, Cristea – 1996 – *Tragedia românilor de peste hotare (9-13 milioane)*, ed. a-II-a revăzută, ed. Astra Română, Timişoara.
22. Serbia - Raport de progres - 2012 - accesibil la http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2012/package/sr_rapport_2012_en.pdf
23. Serbia - Raport de progres, 2013, accesibil la http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2013/package/brochures/serbia_2013.pdf
24. Serbia - Raport de progres – 2014 - accesibil la http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2014/20140108-serbia-progress-report_en.pdf
25. Screening report Serbia – 2013 - accesibil la http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2014/140729-screening-report-chapter-23-serbia.pdf

Acknowledgements

Această lucrare a fost realizată cu sprijinul finanţării obţinute în cadrul proiectului de studii doctorale şi postdoctorale: „Studii doctorale şi postdoctorale Orizont 2020: promovarea interesului naţional prin excelenţă, competitivitate şi responsabilitate în cercetarea ştiinţifică fundamentală şi aplicată românească" Contract POSDRU/159/1.5/S/140106.